

Uuring “Venekeelsete erivajadustega inimeste osalemine ja kogemus 2014–2020 a ÜKP fondide rakenduskava meetme 2.5 tegevuses “Puudega inimeste eluaseme füüsiline kohandamine”

Uuringu läbiviijad: Marleen Pedjasaar, Linda Tarto (Haap Consulting). Venekeelseid intervjuusid viisid läbi Jelena Katsuba ja Julia Kašina.

Ettekande ülesehitus

- Uuringu taust ja eesmärk
- Metoodika
- **Järeldused ja soovitused**
 - Meetme kohta info levitamine
 - Toetuse taotlemine ja toetuse saajate valik
 - Takistused taotlemisel ja toetuse saamisel
 - Teenuseosutaja valimine ja kohanduse teostamine
 - Omavalitsuste ja RTK koostöö
- Küsimused ja arutelu

Uuringu taust ja eesmärk (1)

- Perioodil 03.03.2018 – 31.08.2023 said KOVID erivajadusega inimeste eluruumide kohandamiseks taotleda toetust Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest meetme 2.5 „Hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks“ tegevuse 2.5.2 „Puuetega inimeste eluaseme füüsiline kohandamine“ raames.
- Meetme kogueelarve oli 9,5 miljonit eurot.
- KOVi omafinantseeringu miinimummäär 15%.
- Taotlusvoorudele eelnes katseprojekt. Katseprojektile järgnes neli taotlusvoor. Esimese kolme vooruga kohandati 2254 kodu.

Uuringu taust ja eesmärk (2)

Uuringu kesksed uurimisküsimused olid:

- 1) Kuidas jõuda infoga toetusvõimalusest senisest enam ka venekeelsete erivajadustega inimesteni ja toetada nende osalemist?
- 1) Kuidas muuta toetuse taotlemise protsessi sujuvamaks, selgemaks ja paremini sihtrühma vajadustele (sh venekeelsete erivajadusega inimeste vajadustele) vastavaks?

Metoodika (1)

- Dokumendianalüüs (meetmega seotud dokumendid, määrused, asjakohased uuringud).
- Intervjuud seitsme kohaliku omavalitsuse esindajaga (7tk).
- 10 intervjuud toetust saanud venekeelsete erivajadusega inimestega, kes eesti keelt ei räägi või jääb keeleoskus alla B1 taseme.
- Üks intervjuu venekeelse erivajadusega inimesega (eesti keele oskus puudus), kes oleks toetusele kvalifitseerunud, kuid ei saanud toetust taotleda, kuna omavalitsusel ei jätkunud meetmest jagatud eelarvelisi vahendeid.

Metoodika (2)

- Kaks intervjuud kohanduse saaja eestkostjaga (pereliikmed).
- Kaks intervjuud kohanduse saaja pereliikmetega, kes toetuste taotlemist ja kohandamise protsessi erivajadusega inimese eest juhtisid.
- Meetme korraldusliku poole paremaks mõistmiseks viidi läbi neli intervjuud: RTK, Sotsiaalministeeriumi, Sotsiaalkindlustusameti ja Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse esindajaga.
- Erivajadusega inimeste olukorra paremaks mõistmiseks viidi läbi üks intervjuu Eesti Puuetega Inimeste Koja esindajaga ning kaks intervjuud inimestega, kes puutuvad oma rollides venekeelsete erivajadusega inimeste ja nende nõustamisega palju kokku.

**Järeldused ja soovitused:
meetme kohta info
levitamine**

"Keegi ei edastanud meile vajalikku infot – ei perearst, raviarst ega sotsiaaltöötaja." – *kohanduse saaja*

"Info jõudis meieni õigeaegselt tuttava kaudu, kuna kohe, kui saime teada diagnoosist, hakkasime ise mõtlema kogu perega, mida teha ja kuidas vanaisa elu kergendada, aidata tal olla aktiivne ja iseseisev, vaatamata diagnoosile ja sellele, et ta varsti ei saa iseseisvalt käia." – *kohanduse saaja lähedane*

"Ma arvan küll, et võib-olla elab hajaasustusega kuskil Kapa metsas neid abivajavaid inimesi, küll linna piiris, aga me ei pruugi sellest udumütsigi teada." - *KOV esindaja*

Järeldused: meetme kohta info levitamine (1)

- Venekeelsed erivajadusega inimesed toetuvad info otsimisel ja tõlgendamisel paljuski **kogukonnale**. Ka meetme kohta levis info tuttavate kaudu.
- Eelistatakse **näost näkku** suhtlemist kirjavahetusele.
- Sihtrühm saab endale olulise info peamiselt **venekeelsetest kanalitest**, sh on olulisel kohal paberväljaanded.
- Omavalitsused, kus on suur osa elanikkonnast venekeelne, jagasid niikuinii kogu olulist infot **kahe keeles**.
- Kuivõrd taotlejaid oli taotlusvoorudes rohkem kui eelarvelisi vahendeid, **ei tajunud omavalitsused**, et oleksid pidanud rohkem rõhku panema meetme kohta info edastamisele.

Järeldused: meetme kohta info levitamine (2)

- Infovahetusest võivad kõrvale jääda **hajaasustatud aladel** elavad erivajadusega inimesed, kelle kohta ei ole teave omavalitsuseni jõudnud.
- Keerulisem olulise infoni jõuda või vajalikke toetusi taotleda on **üksik elavatel eakatel**.
- Erivajadusega inimesed võivad eelistada abi otsida mujalt kui omavalitsuselt, nt pöördutakse **esindusorganisatsioonide või kogukonnas aktiivsete inimeste poole**.
- Omavalitsuseni **ei jõua info** kõigist nende territooriumil elavatest erivajadusega inimestest.

Soovitused: meetme kohta info levitamine (1)

- **Toetada omavalitsusi** keskselt rohkem ka venekeelse kommunikatsiooni korraldamisel, nt koostades **venekeelseid infomaterjale**, mis on lihtsa keelekasutusega ning toetuvad visuaalidele. (RTK, SOM)
- Kaasata meetme või muu sihtrühmale olulise info jagamiseks **perearstikeskused** ning teised asutused, kus sihtrühm käib, koguneb või omavahel suhtleb. (KOV, RTK)
- Parandada andmete liikumist **Sotsiaalkindlustusameti ning kohalike omavalitsuste vahel**, et omavalitsus saaks puudega inimeste sotsiaaltoetuste baasilt parema ülevaate võimalikest abivajajatest enda piirkonnas. (SOM)

Soovitused: meetme kohta info levitamine (2)

- Tagada toetuste jagamisel kõigile sihtrühma liikmetele **võrdne ligipääs**. Võtta vajadusel kasutusele meetmeid (nt taotlusvoorude pikemalt avatuna hoidmine), mis aitaks infot levida laiemalt ja ka **nende inimesteni, kes esmasest infovahetusest kõrvale jääks** või kelle jaoks asjaajamine on keerulisem mh erivajadusest tulenevate piirangute või keelebarjääri tõttu. (KOV, RTK)
- Viia läbi täiendavaid uuringuid nende (vene keelt kõnelevate) erivajadustega inimeste **eluolu ja vajaduste kaardistamiseks**, kes elavad hajaasustatud piirkondades ning kelle kohta omavalitsustel info puudub. (SOM)
- Arvestada **Venemaa sõjategevuse mõju** kohalikule venekeelsele kogukonnale erinevate toetusmeetmete disainimise ja info levitamisel. (SOM)

Soovitused: meetme kohta info levitamine (3)

- Toetada **venekeelsete infolehtede** ilmumist **paberkandjal**. (SOM, KOV)
- Tutvustada erivajadusega inimestele kodukohandamise toetuse võimalust **regulaarsete koduvisiitide käigus**. (KOV)
- Kohandada **omavalitsuse veebileht** ka erivajadusega inimestele ligipääsetavaks, lähtudes selleteemalistest juhendmaterjalidest. Võimalusel jagada infot nii veebis kui telefonitsi ka vene keeles. (KOV)
- Jõustada ja toetada neid erivajadusega inimesi kohalikus kogukonnas, kes on toetust juba saanud ja kes saaksid **nõustada teisi erivajadusega inimesi** sarnase protsessi läbimisel. Soodustada erivajadusega inimeste omavahelist suhtlust ja kontaktivahetust. (KOV)
- Rahastada ja võimendada **omavalitsusväliseid spetsialiste** (nt erivajadusega inimeste esindusorganisatsioonide töötajad), kes erivajadusega inimesi (toetuste taotlemisel) nõustavad. (SOM)

**Järeldused ja soovitused:
toetuse taotlemine ja
toetuse saajate valiku üle
otsustamine**

“Vaatasime igat juhtumit eraldi, näiteks kui inimene kirjutas avalduse, et on võimeline kaasfinantseerima 50 euro ulatuses, võtsime seda arvesse. Kui aga mõni esitas avalduse, et tal puudub võimalus rahaliselt panustada, võtsime ka seda arvesse.” - *KOV esindaja*

"Oletame, et kui keegi elab üksinda ja tal on veel piiratud võimalused või mõni vana inimene – ta võib-olla ei saa sellega üksinda hakkama." – *kohanduse saaja pereliige*

Järeldused: toetuse taotlemine ja toetuse saajate valiku üle otsustamine (1)

- Taotlusi sai esitada nii elektrooniliselt kui paber kandjal, kuid suur osa sihtrühmast **eelistas kohapealset suhtlust** ja paber kandjal esitamist.
- Toetuse saajate üle otsustamise alused erinesid omavalitsuseti – lähtuti nii taotluste esitamise **ajalisest järjestusest kui analüüsiti iga juhtumit eraldi**.
- Taotlejapoolsele omafinantseeringule oli omavalitsustes seatud **erinevaid nõudeid**, reeglina toetati rohkem neid inimesi, kelle sotsiaalmajanduslik olukord oli kehvem.
- Süsteemselt tagasisidet omavalitsused toetuse saajatelt protsessi kohta **ei küsinud**.

Järeldused: toetuse taotlemine ja toetuse saajate valiku üle otsustamine (2)

- Kõigile toetuse taotlejatele **ei olnud toetuse tingimused ühtviisi selged**. Segadust võis tekitada, mille jaoks täpselt toetust saab.
- Paljudel juhtudel **vedas taotlusprotsessi erivajadusega inimese pereliige**. Uuringus osalejate hinnangul käiks protsess enamusele sihtrühmast kas kõrge vanuse, erivajaduse või puuduliku keeleoskuse tõttu **üle jõu**.

Soovitused: toetuse taotlemine ja toetuse saajate valiku üle otsustamine (1)

- Julgustada kogukondi **märkama ja toetama** oma piirkonnas elavaid (üksikuid) erivajadusega inimesi. Ka abivalmis naaber võib olla toeks nii igapäevase asjaajamise kui omavalitsusega suhtluse juures, kuid naabril ei pruugi olla infot abivajava inimese kohta. (KOV)
- Võimalusel hoida terve kohandusprotsessi jooksul ühe erivajadusega inimese jaoks **peamine kontaktisik sama**, et vältida inimeste vahetumisest tulenevat segadust. (KOV)
- Hinnata **iga inimese toimetulekut eraldi** ning arvestada toimetulekut omafinantseeringu määra sätestamisel, et võimaldada kõigile võrdne ligipääs toetusele. (KOV)

Soovitused: toetuse taotlemine ja toetuse saajate valiku üle otsustamine (2)

- Analüüsida, kas taoliste taotlusvoorude puhul oleks mõistlik kehtestada omavalitsustele **keskselt tingimused toetuse saajate valimiseks**, et vältida piirkonniti inimeste ebavõrdset kohtlemist. (RTK, SOM)
- Koolitada omavalitsusi **võrdse kohtlemise teemadel**, et ametnikud oskaksid ära tunda ja vältida mistahes tunnuste alusel diskrimineerimist. (SOM)
- Selgitada taotlejale **kõiki toetuse saamise võimalusi ning protsessi tervikuna**, et vältida olukorda, kus inimene teostab teadmatusest mõned kohanduse osad ise või jätab tellimata vajalikke täiendusi. (KOV)

**Järeldused ja soovitused:
takistused toetuse
taotlemisel ja saamisel**

“Olukord on muutunud, kuid mitte 100%. Kui ukse juures oleks lisaks ka nupp, pääseks inimene ilma takistusteta majja ja ei oleks vaja saatjat. Enne, kui tõstuk paigaldati, me ei mõelnud sellele. Tegelikult on vanaisal raske ka korteris liikuda, nt voodisse minna ja voodist tõusta. Võib-olla on tulevikus vaja veel kohandusi.” – *kohanduse saaja lähedane*

“Remont kestis kaks kuud, kuigi lubasid kuu jooksul hakkama saada. Kurb on see, et keegi mulle ei öelnud, et tähtaeg on edasi lükatud. Mind ei teavitanud keegi, ma lihtsalt ise küsisin ja siis selgus, et pean veel hooldekodus olema. See oli kohutav kogemus.” – *kohanduse saaja*

Järeldused: takistused taotlemisel ja toetuse saamisel

- Probleeme ja ebamugavust võis tekitada **suhtlus korteriühistuga** ja ühistult nõusoleku küsimine.
- Mitmel juhul olid kohandusega kaasnevad tööd **mahukamad kui inimene esialgu arvas** ja tööde ajaks tuli välja kolida. Kolimisega seotud kulud kattis inimene ise, osadel juhtudel abistas omavalitsus.
- Probleeme tekitas **kiire ehitushindade tõus**.

Soovitused: takistused taotlemisel ja toetuse saamisel

- Töötada välja selged **juhised** ja nõ **protokoll** olukordadeks, kus korteriühistu on põhjendatud kohanduse vastu. (KOV, RTK)
- **Toetada** erivajadusega inimesi korteriühistuga suhtluses ja vajaliku selgitustöö tegemisel. Vajadusel selgitada kohanduse mõtet ja vajalikkust ühistule ise, et vältida kohanduse saaja sattumist ebamugavasse olukorda. (KOV)
- Pakkuda kohanduse teostamise ajaks **erivajadusega inimesele ajutist elupaika**. Vajadusel abistada elupaiga leidmisel või sellega kaasnevate kulude katmisel. (KOV)

**Järeldused ja soovitused:
teenuseosutaja valimine
ja kohanduse teostamine**

“Leida ehitusfirma ja hinnapakkumised, et kõik oleks ametlikult ja korralikult, on raske. Paljud firmad, kelle hinnad on kõrgemad, saavad aru, et nende hinnapakkumist ei valita ja nad ei taha lihtsalt niisama hinnapakkumisi teha, teades et see ei vii mingisuguse tulemuseni.” – *kohanduse saaja*

“Mu vanaema ja vanaisa ei oleks sellega mitte iialgi hakkama saanud, kui mina poleks aidanud. Nad ei kasuta arvutit ega internetti ja ei oska eesti keelt.” – *kohanduse saaja lähedane*

“Probleemiks oli ühikuhindade väärtus – remondihinnad olid oluliselt suuremad kui teistes regioonides, suureks koormuseks linnaeelarvele, sest inimestel polnud kaasfinantseerimiseks raha.” - *KOV esindaja*

Järeldused: teenuseosutaja valimine ja kohanduse teostamine (1)

- **Võrdlevate hinnapakumiste** võtmine oli omavalitsuseti erinevalt korraldatud. Enamasti pidi pakkumised koondama erivajadusega inimene ise ja sellega seotud **asjaajamist hinnati keerukaks**.
- Kogemused ehitusettevõtetega olid **erinevad** nii suhtlusprotsessi kui tööde kvaliteedi poolest.
- Ühikuhinnad lihtsustasid asjaajamist, kuid seatud **hinnalaed** ei olnud osades omavalitsustes või teatud ajahetkedel (nt suveperioodil) piisavalt kõrged.
- Mitmel juhul kaasnesid kohanduse teostamisega ehitustööd (nt elektritööd), **mida ei osatud esialgu ette näha** ja mille kulud tasus inimene enda eelarvest.

Järeldused: teenuseosutaja valimine ja kohanduse teostamine (2)

- Keerukusi suhtluses omavalitsusega põhjustas **ametnike sage vahetumine**.
- Erivajadusega inimesed tundsid puudust **põhjalikumast sisulisest nõustamisest** selles osas, millist kohandust oleks tarvis.
- Meetme raames ehitustööde teostamine ei olnud kõigile ettevõtetele atraktiivne ja osades piirkondades **tunti sobivatest teenusepakkujatest puudust**.
- **Ehitusjärelvalve** ei olnud kõigile omavalitsustele jõukohane või mugav roll.

Soovitused: teenuseosutaja valimine ja kohanduse teostamine (1)

- Koostada **nimekiri usaldusväärsetest ehitusteenuse pakkujatest**, kelle poole omavalitsus või inimene ise saab pakkumise saamiseks pöörduda. (KOV)
- Sõlmida ehitusettevõtetega **võimalikult detailed lepingud**, et vältida hilisemaid vaidlusi. (KOV)
- Parandada erivajadusega inimeste **nõustamist** teemal, milline kohanduse tüüp neile praegu ja tulevikku vaatavalt kõige paremini sobiks. (SKA, KOV)
- Korraldada **ehituspakkumiste võtmine keskselt** omavalitsuse poolt, välja arvatud juhtudel, kus erivajadusega inimene või tema tugiisik/lähedane on väljendanud selget soovi protsessi ise vedada. (KOV)

Soovitused: teenuseosutaja valimine ja kohanduse teostamine (2)

- Jätkata sarnaste meetmete puhul **ühikuhindade süsteemiga**, kuna see muudab asjaajamise lihtsamaks. Korrigeerida ühikuhindasid **inflatsioonimääraga**. Selgitada omavalitsustele senisest enam ühikuhindade põhimõtet ning võimalust rakendada ühikuhindade kõrval ka kulupõhist hinnastamist. (RTK)
- Arvestada ühikuhindade määramisel ehitusteenuste maksumust **erinevates omavalitsustes** (Tallinnas ei pruugi olla teenused kõige kallimad). (RTK)
- Vaadata üle omavalitsuste roll ehitusjärelvalve teostamisel ja **toetada** selles protsessis neid omavalitsusi, kes leiavad, et neil vastav ekspertiis puudub. (RTK)

Soovitused: teenuseosutaja valimine ja kohanduse teostamine (3)

- Arvestada tulevikus toetussummade määramisel ka **võimalike varjatud lisakuludega**, nagu nt vajadus tehtud töid hiljem korrigeerida või kohandusega kaasnevad elektri- või projekteerimistööd. (RTK)
- Uurida meetme lõppemise järgselt, kuidas on omavalitsustel teenuse pakkumine läinud nii sisuliselt kui eelarveliselt ja **millised on vajadused täiendava riigipoolse toe järele**. (SOM, RTK)

Järeldused ja soovitused: omavalitsuste ja RTK koostöö

Järeldused: omavalitsuste ja RTK koostöö

- Omavalitsuste hinnangul oli **protsess üldjuhul selge**. Kitsaskohana toodi esile, et RTK elektrooniline keskkond võiks kohati olla kasutajale mugavam.
- Meede täitis oma eesmärgi ja oli erivajadusega **inimeste elutingimuste parandamisel oluliselt abiks**.
- Kodukohanduste (samas mahus) pakkumine omavalitsuste endi eelarvest on **küsitav** ja meetme puhul võib olla tegemist pigem ühekordse leevendusega.

Soovitused: omavalitsuste ja RTK koostöö

- Luua võimalusi omavalitsustele **omavahel ideede vahetamiseks** nt vooru korraldust, omafinantseeringu määrasid või ehitusteenuste hankimist puudutavates küsimustes. (RTK, SOM)
- Küsida meetme käigus **omavalitsustelt tagasisidet** ning vajadusel teha täiendavaid infopäevi või jagada täiendavaid infomaterjale nende teemade selgitamiseks, mille osas on enim mitmeti tõlgendamisi. (RTK)
- Küsida toetust saanud **erivajadusega inimestelt süsteemset tagasisidet** ning parandada toetuste andmise protsessi tagasisidele tuginedes. (KOV)

Soovitused: omavalitsuste ja RTK koostöö

- Tagada meetme eest vastutavate **riigiasutuste vahel tihedam suhtlus ja regulaarne infovahetus**. Kaasata SKA-d laiemalt kui vaid omavalitsuste nõustamine. (RTK, SOM, SKA)
- Tagada SKA-le **piisavad vahendid ja inimressurss** omavalitsuste sisuliseks nõustamiseks kodukohanduste teemal ka edaspidi. (SOM, RTK)

“Iga ehitusprojekti puhul on vajalik kuraatori olemasolu. Et ta algusest lõpuni aitaks ja jälgiks, kuidas seda või teist teha. Paljud inimesed ei tea, kuidas kõike seda asjaajamist teha ja ei taotle. Et inimestele oleks ka selge, mida oodata – hakatakse tegema ehitustöid, kõik lammutatakse, tualetti ja vannituba ei saa kasutada 1-2 kuud. Oluline on ka koostöö kõigiga ja neid asutusi ja osapooli, kellega suhelda, on palju. See ei ole nii lihtne, et lepid kõrvalt trepikojast Vasjaga kokku ja ta tuleb ja teeb sulle remonti. See on riiklik või linna projekt, kõik on tõsine.” –
kohanduse saaja

Küsimused ja arutelu

AITÄH!

Marleen Pedjasaar (Haap Consulting),
marleen@haap.ee

HAAP
Consulting

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

SOTSIAALMINISTEERIUM